

# پەيامەكەى ئۆجەلان و ھاوكېشە سىياسىيە ناوخۇيىيەكانى توركىا

موهفەق عادل عومەر، دكتورا له سيستمە سىياسىيەكان و مامۇستا له بەشى سيستمە سىياسىيەكان و سىياسەتى گشتى-زانكۆى سەلاخەددىن

## پېشەكى

دۆزى كورد له ھاوكېشە سىياسىيە ناوخۇيىيەكانى توركىا، بۇ ماوهيەكى دوورودرېژە پېگە و رۆلىكى گرنىگ و ستراتىژىيە هەيه؛ تەنانەت سەقامگىرىيە و لاتەكە بەندە به دۆزىنەوهى چارهسەرىكى بنەرەتى بۇ ئەو كېشەيه. له سالان و قۇناغەكانى پېشوو، به رېگەى جىاجيا هەندىك هەول بۇ چارهسەركردنى كېشەكه دراوه، بەلام زۆربەى ئەم هەولانە زياتر برىتى بووه له بهكارهينانى هيز بۇ كۆتاييەينان به پەكهكه تا گەيشتنى ئاك پارتى به دەسلەلات له دواى سالى ۲۰۰۲. ئاك پارتى، بەتاييەت “رەجەب تەيبب ئەردوغان” چەند هەنگاويكى جددى نا بۇ چارهسەركردنى كېشەكه به شيوهيهكى ئاشتىيانە، بەلام له كۆتاييەكانى سالى ۲۰۱۵ ئەم هەولانەى ئەردوغان كۆتاييە پى هات و سەرلەنوئى هەلوئىستى توركىا بهرامبەر چارهسەركردنى كېشەكه به رېگەى ئاشتىيانە، گۆرا بۇ بهكارهينانى هيز.

بى گومان هەندىك پىيان وابوو كهوا هەر له سەرەتاوه ئاك پارتى و ئەردوغان نىيەتى چارهسەركردنى كېشەكهيان نەبووه به رېگەى ئاشتىيەوه، بەلكوو ئەوهى رووى داوه برىتى بووه له ستراتىژىيەتيكى هەلبژاردن بۇ راکېشەكانى دەنگى دەنگدەرى كورد. له پال ئەمه، نىيەتى پەكهكهيش بۇ چارهسەركردنى كېشەكه، وهكوو ئەوهى ئەردوغان، له پىناو گەلى كورد نەبووه بەلكوو ئەجىنداكهى پەكهكه پرە له خزمەتکردن به بەرژەوهەندىيە تەسكهكانى هيزه هەرىمى و نيوەهولەتتايەكان. هەروها پەكهكه جگە له خوئى هېچ هيزىكى دىكهى پىي قبول نىيە؛ تەنانەت رېگەى نەداوه و نادات له ناو خودى توركىا كهسېك ياخود لايەنېك بۇ خزمەتکردنى دۆزى كورد و گەياندىنى پەيامەكهى به خەلكى توركىا و جيهان، سەر هەلبەدات. ئەم هۆكارانە وای لى كرد پرۆسەى ئاشتىيە يەكهەم له سالى ۲۰۱۵ بەتەواوهتى كۆتاييە پى بىت و پى بنرېتە قۇناغىكى پر له توندوتىژى له نيوان پەكهكه و سوپاى توركىا.

بەلام بههوى گۆرانكارىيە ستراتىژىيەكان لهسەر ئاستى نيوەهولەتى و هەرىمى و ناوچەكه، هەندىك له ھاوكېشەكان گۆرانكارىيە جددىيان بهسەردا هات و بەتاييەت دواى ۷ى ئۆكتۆبەرى سالى ۲۰۲۳ و پاش ئەو گۆرانكارىيە گرنەگەنى كه له لوبنان و سووریا روويان دا، توركياش هەستى به مەترسىيەكان كرد و بۇ ئەوهى له چوارچيوهى ھاوكېشەكهدا بمىنېتەوه، برىارى دا لهسەر ئاستى ناوخۇ هەندىك چاكسازى ئەنجام بەدات، بەتاييەت له بابەتى پرۆسەى كرانهوه و ئاشتىيدا.

لەم چوارچيوهيه سەرۆكى زىندانكراوى پەكهكه “عەبدوللا ئۆجەلان” دواى پرۆسەيهكى دوورودرېژ له دانۇستان و سەردانىكردنى شوئىنى دەستبەسەربوونى له لايەن نوئىنەرانى دەم پارتى، له رېكەوتى ۲۷ى شوباتى سالى ۲۰۲۵، پەيامىكى راکەياند كه گرنگترين خال تايادا “داواكارىيە چەكدانانى پەكهكه” بوو.

له بابەتی ئەم جارەمان هەول دەدەین بە شیۆهیهکی گشتی تیشک بخەینە سەر ئەم بابەتە، بەتایبەت ئەوەی کە لەسەر ئاستی ناوخوای تورکیادا چ جورە کاردانەوهیهکی لەگەڵ خۆیدا هێنا.

## هەلۆیستی لایەنە سیاسییەکانی تورکیا بەرامبەر پەيامەکی ئۆجەلان

لایەنە سیاسییەکان لە تورکیا بە شیۆهیهکی گشتی گەشتوونەتە ئەو پڕوایە، کە دەبێت کۆتایی بەم شەر و پێکدادانە بێت کە لە نیوان پەکهکە و سوپای تورکیادا ڕوو دەدات؛ چونکە هەم لە ڕووی دارایی و هەمیش لە ڕووی گیانییەوه زەرەر و زیانی زۆری گەیاندوو. بۆیە دۆزینەوهی چارەسەرێکی ڕیشەیی بۆ ئەم بابەتە، لەوانەیه بێتە هۆی چەسپاندنی سەقامگیرییەکی بێوێنە لە تورکیا.

لایەنە سیاسییەکان لە تورکیا تێڕوانین و بۆچوونی جیاوازیان هەیە بەرامبەر دۆزی کورد بەگشتی و پەيامەکی "ئۆجەلان" بەتایبەت، بۆیە دەتوانین هەلۆیست و بۆچوونەکانی لایەنەکان بەم شیۆهی خوارەوه کورت بکەینەوه:

**پەکهکەم:** هاوپەیمانی کۆماری (Cumhur İttifakı) کە ئاک پارتی و حزبی بزوتنەوهی نەتەوهپەرست گرنترین و سەرەکیتترین دوو لایەنی هاوپەیمانییەکان، ئەم جارە بەیەکهوه پڕیاری دەستپێکردنی پڕۆسەي ئاشتییان دا لە تورکیا. ئەوەی زۆر سەرنجراکێش بوو، هەلۆیستی سەرۆکی "مەهەپە"، "دەولەت باخچەلی" بوو، چونکە ئەم حزب و کەسایەتییه بەوه ناسراو بوون کەوا بە هیچ شیۆهیهک هەلۆیستی ئەڕینی بەرامبەر بە دۆزی کورد لە تورکیا نانوینن؛ بەلام دەولەت باخچەلی لە مانگی تشرینی یەکهمی ساڵی ۲۰۲۴ بۆ یەکهەم جار دەستپێشخەر بوو بۆ پێشنيارکردن بۆ دووبارە دەستپێکردنی قۆناغی ئاشتیی لە تورکیادا. تەنانەت هەندیک لە میدیاکانی تورکیا، باخچەلییان بە ئەندازیاری قۆناغی ئاشتیی ئیستا ناوزەند کرد.

بۆیە سەرەتا پێویستە هۆکاری ئەم گۆرانکارییه بخریتە ڕوو کە لە هەلۆیستی باخچەلی ڕووی داوه، چونکە لە قۆناغی ڕابردوودا کە ئاک پارتی تا ساڵی ۲۰۱۵ پڕۆسەي ئاشتیی بەپڕیوه دەبرد، باخچەلی یەکیک بوو لە دژبەرە ڕوون و بەرچاوهکان کە راستەوخۆ داوای لە سێدارەدانی ئۆجەلانی دەکرد. لەم چوارچێوهیهدا ماوهیهک پێش گۆرانکارییهکانی سووریا، گۆرانکارییهکی بەرچاوی لە هەلۆیستی باخچەلی هاتە ئارا. پێشبینی دەکریت، باخچەلی لە ڕیگەي حکوومەتی تورکیاوه، بەتایبەت لە ڕیگەي دەزگە هەوالگرییهکانی ئەم ولاتەوه، پێشوهخته ئاگاداری ئەو گۆرانکارییانه کرابێت کە لە ناوچەکهدا ڕوو دەدات؛ تەنانەت وا دیارە تورکیاش دەبێتە بەشیکی گرنگی ئەم گۆرانکارییانه. بەلام بۆ ئەوەی پارێزگاری لە یەکهپارچەیی خاکی تورکیا بکریت، ئەوه پێویستی بە هەنگاوی جددی و نەوعی هەیه لەسەر ئاستی ناوخوا، کە سەرەکیتترینیان "دۆزی کورد"ە. واتا گۆرانکارییه چاوهڕوانکراوهکانی ئاستی هەریمی و نیۆدەولەتی لە لایەک و بارودۆخی سیاسی ئاک پارتی و مەهەپە (هاوپەیمانی کۆمار) لە لایەکی ترهوه لەسەر ئاستی ناوخوا ڕووبەرۆوی کێشەي زۆر بۆتەوه و ڕۆژ لە دواي ڕۆژ ڕیژەي دەنگەکانیان کەم دەکات. هەر بەپێی نوێترین ڕاپرسی کە لە لایەن کۆمپانیانی "ئەنکا - ئار" (Ank - Ar) حزبی کۆماری گەل (جەهەپە) توانیویەتی بێتە حزبی یەکهەم لەسەر ئاستی تورکیا و پێشبینی دەکریت نزیکەي (31.4%) ی کۆی گشتیی دەنگەکان بە دەست بهێنیت و بە جیاوازیی نزیکەي (3.5%) لە پێش ئاک پارتی بێت. هەر وهه بەپێی هەمان ڕاپرسی، پێشبینی ئەوه کراوه کەوا ڕیژەي دەنگی ئاک پارتیش بگاتە (27.9%) ی کۆی گشتیی دەنگەکان. جگە لەمە ئەوهی تێبینی کراوه، ڕیژەي دەنگی "حزبی زەهەر" ه کە "تومید ئۆزداغ" سەرۆکایەتییه دەکات و ئیستا لە زینداندا، دەگاتە

(6%) ى كۆى گشتىى دەنگەكان. ئەم پاپرسىيە پىش پەيامەكەى ئۆجەلانە. چاۋەرۋان دەكرىت پىژەى دەنگەكان دواى پەيامەكەى ئۆجەلان گۆرانكارىى زىاتر و بەرچاۋترى بەسەردا بىت؛ بۆيە پىشبنىى دەكرىت، بەتايىبەت دوو لايەنى سەرەكى، گۆرانكارىى لە پىژەى دەنگەكانيان بىتە ئارا كە يەكەميان "ئاك پارتى" و "مەھەپە" يە، ئەوەى تريان "دەم پارتى" يە. ئەردۇغان و ئاك پارتىيىش لە پىناۋ كارىگەرىخستەنە سەر دەنگى جەھەپە و ھاۋپەيمانەكانى كار دەكات؛ بەتايىبەت دەپەۋى دەنگى كورد بۇ لاي خۆى رابكىشيت ياخود لايەنى كەم گەرەنتىى ئەوە بكات دەم پارتىيىش بىتە رىزەكانى ھاۋپەيمانىى كۇمار، چونكە بۇ گۆرانكارىى دەستور و گەرەنتىكردى خۇكاندىكردى ئەردۇغان، پىۋىستىى بە پالپشتىى دەنگى كورد ھەيە.

لە ھەلبىزاردەنگەكانى شارەۋانپەيمانىش راستىيەكى حاشاھەلنەگر ھەيە، ئەۋىش برىتىيە لەوەى كورد پالپشتىى كام لايەن بكات ئەوە ئەو لايەنە سەرکەۋتن بەدەست دەھىنىت. بۆيە دەتۋانين بلىين ئەمانە سەرەكىترىن خالئ كە پالى بە ئاك پارتى و مەھەپە ناۋە بۇ ئەوەى دووبارە پىۋسەى ئاشتى لە توركىا دەست پى بكنەۋە.

دوۋەم: جەھەپە و ھاۋپەيمانانى كە لايەنەكانى ئۆپۆزىسىۋن پىك دەھىنن، ئەۋانىش پۇلى گىرنگيان ھەيە لەم پىشھاتانە و بەتايىبەت بابەتى دووبارە دەستپىكردەۋەى پىۋسەى ئاشتى. لەم چۋارچىۋەپەدا ھەر دواى پەيامەكەى ئۆجەلان، سەرۋكى جەھەپە، ئۆزگور ئۆزەل، راستەخۇ لە رىگەى پىگەى "ئىكس" ھە ھەلۋىست و بەيامى خۆى راگەياند. ئۆزەل لە پەيامەكەيدا جەختى لەسەر ئەم بابەتانە كىرد:

1. جەھەپە بە درىژايى مېژوو لەگەل ئەۋەدايە بوۋە و دەبىت كە سەرجم كىشە و گىرغەكانى ۋلات لە رىگە دىموكراسىيەكانەۋە چارەسەر بكرىن؛ لە ھەمان كاتدا دژى تىرۋر بوۋە بە ھەموو شىۋەكانى؛ ھەرۋەھا ئەم ھەلۋىستەى جەھەپە لە داھاتۋىشدا درىژەى پى دەدرىت و بەردەۋام دەبىت.

2. ئىمە ۋەكوو جەھەپە لەگەل ئەۋەداين كەۋا پىۋىستە دۇزى كورد لەژىر چەترى پەرلەمانى توركىا بە شىۋەيەكى شەفاف و پىۋون و بە بەشدارىى نوينەرانى سەرجم چىن و توپژەكانى كۇمەلگە چارەسەر بكرىت. ھەرۋەھا دەبىت لەم چۋارچىۋەپەدا لەژىر چەترى بنەما دىموكراسىيەكان و بنەماى دەۋلەتى ياسا و لە پىناۋ دەستبەكردى ئاشتىى كۇمەلايەتى، بۇچۋون و پەزىمانەندىى سەرجم لايەنەكان لەگەل بنەمالەى شەھىدان و پىرىندارانى شەرى تىرۋر و ھەموو ئەۋانەى كە لە ئەنجامى ئەم ناكۇكىيانە زىانيان پى گەشىتۋە، ۋەرىگىرىت. ئەگەر پىۋسەكە بەم شىۋەيە بەرپۋە بچىت ئەۋە ئىمە ھەرۋەك چۇن لە رابردوۋا پالپشتىى خۇمان راگەياند، لەمەدۋايش بە ھەمان شىۋە پالپشتىى خۇمان رادەگەيەنن.

جىبەجىكردى ئەم خالە پى دەچىت ھەندىك قورس بىت؛ ئۆزەل ھەۋلى داۋە لە رىگەى ئەم خالەۋە ژىرخانى خۇدزىنەۋە لە جىبەجىكردى پىۋسەكە ئامادە بكات، ئەگەر ھات و بارۋدۇخەكە بەباشى و لە بەرژەۋەندىى ئەۋان نەبو.

3. ئۆزەل جەختى لەسەر گىرنگى چەكدانانى پەكەكەى كىردوۋە و ئاۋاتى خواستۋە كەۋا بابەتى تىرۋر لە توركىا بۇ ھەتاھەتايە كۇتايى پى بىت؛ بەلام دواى ئەم پىستانە، ئۆزەل تىشك دەخاتە سەر ئەۋەى كە كاروبارەكان بە ھىۋاخواستن ئەنجام نادرىن و، دووبارە جەختى لەسەر ئەۋە كىردوۋە بۇ جىبەجىكردى ئەم ھەنگاۋانە پىۋىستە ژىنگەيەك ئامادە بكرىت و تىايدا لايەنەكان متمانە بە

يەكتر بكن. ھەروھە ئامازھى بەوھ كر دووھ كە دەبىت لەسەر ئەرزى واقەئشدا كارى فيعلى بكرىت.

4. ئۆزەل لەم خالەدا دەستى بۇ بابەتلىكى گرنكى ئىستى توركىا بردووه، ئەوئش برىتتبه لەوھى كە كىشەكانى توركىا تەنبا لە رىگەئى ئاشتى ناوخووه چارەسەر دەكرىت؛ ئاشتى ناوخوئش لە رىگەئى سىستەمىكى تاكرەوى ئەنجام نادرىت، بەلكوو لە چوارچىوھى سىستەمىكى دىموكراسى و چەسپاندى بنەماكانى دەولەتى ياسا و دادپەرورھى و يەكسانىيەوھ دەبىت.

ئەمە خالىكى زور گرنگە و پەيامىكى راستەوخوئش بۇ ئەردوغان لەخو دەگرىت كە ئەوئش برىتتبه لەوھى كە، “ناكرىت لە لايەك باسى ئاشتى ناوخو بكرىت و لە لايەكى ترىش گوشار بخرىتە سەر لايەنە سىياسىيەكان و نوئنەرە راستەقىنەكانى گەل، ھەروھە ولات بە شىوھىەكى تاكرەوى و نادادپەرورھى و نايەكسانى بەرپوھ ببردرىت. ئەگەر نىيەتى راستەقىنەئى ئاشتى ناوخوتان ھەيە، ئەوھ دەبىت ئەمە لە چوارچىوھى بنەما دىموكراسىيەكان و پرنسىپەكانى دەولەتى ياساوھ ئەنجام بدرىت؛ بەپىچەوانەوھ ئەم ھەنگاوه تەنبا بۇ بەرژەوھندى خوتان (ئەردوغان و باخچەلى و ئوچەلان) بۇ ماوھىەكى كورت بەكارى دەھىنن.”

كەواتا مەرجى جەھەپە بۇ پالپشتىكردى پروسەكە لەو كاتەدا پروو دەدات ئەگەر بەراستى نىيەتلىكى راستەقىنە ھەبوو بۇ پروسەئى ئاشتى لە توركىا.

5. پەيامەكەئى ئۆزەل داواكارىيەكىش لەخو دەگرىت؛ داواكارىيەكە برىتتبه لەوھى كە جىبەجىكردى ياسا بەركارەكان وەكوو خوئى و كوئايىھىنان بە پىشلىكردى ماددە دەستورىيەكان بەقەدەر ئەنجامدانى ھەندىك چاكسازى ياساى، گرنكى ھەيە. واتا ئۆزەل لەم خالەدا راشكاوانە رادەگەيەنىت: “ئەگەر دەتانەوئى پروسەكە سەرکەوتوو بىت، سەرەتا دەبىت دەسەلات پابەندى ياسا و دەستور بىت و كوئايى بەو رەفتارانەئى بەئىت كە ناياساينن.” ئۆزەل پىئى واىە بەئى جىبەجىكردى ئەم داواكارىيە، ياسا نوئىيەكان ھىچ بەھايەكىان نابىت.

6. لە كوئايى پەيامەكەيدا، ئۆزەل پەنجەئى خستوتە سەر بابەتلىكى گرنگ و، راستەوخو بەم شىوھىە ئامازھى پى كر دووھ كە، “جەھەپە بە ھىچ شىوھىەك رىگە بە ھىچ لايەنىكى سىياسى نادات داواكارىيەكانى كۆمەلگە دەربارەئى ئاشتى و دىموكراسى، بۇ بەرژەوھندى تەسكى حزبى خوئان بەكار بەئىنن” و، ئەوان ھەمىشە لەگەل پەيامى دامەزرىنەرئى حزبەكە و سىستەمى كوئارىئى “مستەفا كەمال ئەتاتورك” ن كە دەلئى “ئاشتى لە ناوخو و ئاشتى لە جىھان.”

بەگشتى ھەلوئىستى گەرھە حزبى ئوپوزىسيون كە ئىستا بەپىئى دوئىن پارسىيەكان حزبى يەكەمى توركىايە، بە مەرج پالپشتى خوئى بۇ پروسەئى ئاشتى راگەياندووه. بۇيە چاوەروان ناكرىت لە قۇناغەكانى داھاتوودا پروسەئى ئاشتى، وا بەئاسانى و بەئى كىشە بەردەوام بىت.

سىيەم: ھەلوئىست و تىروانىنى راستەقىنەئى نەتەوھەرەستەكانى توركىا خالىكى گرنگ و لايەنىكى يەكلاكرەوھىە لەسەر ئاستى سىياسى توركىادا، چونكە ئەگەر تەماشايەكى قۇناغەكانى رابردوو بكن، بۇمان دەردەكەوئى كە ھەلوئىستى مەھەپە و سەرۆكەكەئى، دەولەت باخچەلى، لە زور كاتدا يەكلاكرەوھە بووھ؛ گرنگترىنبا لە كاتى ھەلبىزاردنى سەرۆككوئارى پىشووترى توركىا “عەبدوللا گول” و دواتر

بەشدارىكىردنى مەھەپە لە ھاوپەيمانى كۆمار و پالېستىكىردنى لە ئاك پارتى و ئەردۇغان، راستەوخۇ كارىگەرىيە لەسەر ھاوكېشەى سىياسىي ناوخۇى توركىا ھەبوو. لەم چوارچىۋەدەدا پېش ئەوھى پىرۇسەى ئاشتى لە توركىا دەست پى بىكات، دىسان باخچەلى بە پېشنىبارە گىرنگەكە كە لە مانگى تشرىنى بەكەمى سالى ۲۰۲۴ راي گەياند، كارىگەرىيە راستەوخۇى ھەبوو لەسەر ژباني سىياسىي ناوخۇى توركىا.

پېشنىبار و دەستپېشخەرىيەكەى باخچەلى بىرتى بوو لەوھى كە ئەگەر پەكەكە دەپەوئى پىرۇسەى ئاشتى دەست پى بىكات، ئەوھى دەپىت ئۇجەلان لە پەرلەمانى توركىا و لە گروپى دەم پارتىدا رابگەپەنىت كەوا كۆتايى بە پروبەروبوونەوھى چەكدارى ھاتووھى و كۆتايى بە بابەتى تىرۇر بھېنىت، ئەوكات دەتوانى لە ياساكاني ئازادكىردنى سوودمەند بىت. وانا باخچەلى دىسان كارىگەرىيەكى راستەوخۇى ھەبوو لەسەر دەستپېكىردنى پىرۇسەى ئاشتى لە توركىا و نەوھى ھەنگاۋەكاني بىناتنانەوھى قۇناغىكى نوئى لە توركىا.

ھەر لەم چوارچىۋەدەدا باخچەلى ھەلوئىستى خۇى بەرامبەر پەيامەكەى ئۇجەلان راگەياند و تىايدا بەتەواوھتى پىشتىگىرىيە خۇى بۇ پىرۇسەكە دوپات كىردەوھى و ئەم پىرۇسەپەى بە دەرفەتېكى مېژووى ناوژەد كىرد و تىشكى خستە سەر مەترسىيە ھەرىمى و نېودەولەتپەكەنى جىھان و راي گەياند، كە ئەوان بەرپىرسىارىتپى پروبەروبوونەوھى ئەم مەترسىيەيان خستوتە ئەستوى خۇيان و ئامازەى بەوھى كىرد، بۇ ئەوھى يەكپارچەپىيى خاكى توركىا بپارپىزىت، ئەوھى دەپىت ئەم پىرۇسەپە سەر بخەن و توركىاپەكى بى تىرۇر بىنات بىنن. ھەروھە لە راگەپەنزاۋەكەيدا باخچەلى پەيامەكەى ئۇجەلان و ۋەلامى پەكەكەى بەگىرنگ و مېژووى ۋەسەف كىرد و بەرامبەر ئەمەپىش رەخنەپەكى توندى لەوانە گىرتووھى كە دژبەرى پىرۇسەكەن و ئەوانى بە كەسانى نانىشتماپەرور ناوژەد كىرد. بۇپە دەپىنن پەيامەكەى باخچەلى بەرامبەر ئەو كەس و لاپەنانەى كە لە دژى پىرۇسەكە ۋەستانەوھى، زۇر توند بوو. لەبەر ئەمە دەتوانن بلىپن ئەم ھەلوئىستەى باخچەلى ھەلوئىستېكى گىرنگ و مېژووى و كارىگەرە؛ ھەر لەبەر ئەمەپىشە بە باخچەلى دەوتىت “ئەندازىارى پىرۇسەى ئاشتى”.

بەلام لېرە پىرسىارى ئەوھمان بۇ دروست دەپىت: “ئايا ئەم جارە باخچەلى كۆتايى بە ژباني سىياسىي خۇى ھىنا ياخود لە قۇناغەكەنى داھاتوۋىش بەردەوام دەپىت؟” چۈنكە ئىستا دوو حزبى دىكە كە ھەول دەدەن خۇيان ۋەكوو نوئىنەرى نەتەوھەپەرستەكەنى توركىا نىشان بەدەن، دەرکەوتوون و بەپىيى دواپىن راپىرسى، پۇژ لە دواى پۇژ رىژەى دەنگىان زىاد دەكات، كە ئەوانەپىش بىرتىن لە: “حزبى باش - İyi Parti” بە سەرۇكاپەتپى موسەوت دەروپىش ئۇغلو (Müsavat Dervişoğlu) دەروپىش ئۇغلو دواى راگەياندىنى پەيامەكەى ئۇجەلان، لە 28ى شوباتى 2025 كۆنگرەپەكى پۇژنامەوانى بەست و بەئاشكرا و بەكورتى راي گەياند: “لەژىر چەتر و بىانووى ھەلوھەشاندەوھى پەكەكە، ئەم دەسەلاتە كار بۇ ئەوھى دەكات لە بكوژى مندالېك كۆترى ئاشتى دروست بكا، بەلام لە ئەسلا ئەم كارە بۇ راپكېشەنى پەكەكەپە بۇ ھاوپەيمانىي كۆمار. وانا با زياتر پرونى بگەمەوھ: ئەوھى دەگوزەرى بىرتپە لە دانوستانى سەپاندنى سىستەمى سەرۇكاپەتى تا مردن (مەبەستى ئەردۇغانە؛ كارى بۇ دەكرىت تا لە ژياندا ماوھ بتوانى خۇى كاندىد بكات).” ئەمەپان دواپىن ھەلوئىستى “حزبى باش” ھە كە بەشېكى گىرنگى نەتەوھەپەرستەكان لەخۇ دەگرىت؛ چاۋەرۋانىش دەكرىت بەشېكى دەنگى مەھەپە بۇ ئەم حزبە بگەرپىتەوھ.

ئەوھى دووھمىان حزبى زەفەر (Zafer Partisi) ھە بە سەرۇكاپەتپى “ئومىد ئۇزداغ” كە ئىستا بەھوى “سووكاپەتپىكىردن” بە سەرۇككۆمارى توركىا و ھاندانى خەلك بەئاشكرا بۇ رق و دوژمناپەتى دستبەسەر كراوھ؛ يەكېكە لەو حزبە سىياسىيانەى كە پېشپىنى دەكرىت رىژەى دەنگەكەنى زىاد بكات. ھەروھە لە

سەرەوہ ئاماژەمان پى کرد، پىژەى دەنگى حزبى زەفەر بەھۆى ھەلۆیستەکانى لە دژى دەسەلات و پرۆسەى ئاشتییەوہ، پوژ لە دواى پوژ زیاد دەکات و چاوەروانىش دەکریت پىژەى دەنگەکانى ھەلکشیت.

واتا بەکورتى دەتوانىن بلىن بەشىكى ديارى دەنگى مەھەپە لەوانەىە بۇ ئەم دوو حزبە بچیت؛ بەتايبەت دواى نەخۆشکەوتنى باخچەلى کە دووبارە گەرانەوہى بۇ ژيانى سياسى، بۆتە جىگەى مشتومرى ئىستای تورکيا. بۆيە پيشبىنى دەکریت لە ھەموو ئەگەرەکاندا پىگەى مەھەپە لاوازتر بىت و ئەم ھەنگاوەى باخچەلى زور بە گران لەسەرى بکەویت.

**چوارەم:** ھەلۆیستى پەکەکەيش لەم بارەىەوہ زور گرنگە، چونکە ئەوہى لە ئەرزى واقعدا جىبەجىي دەکات پەکەکەىە؛ واتا ئەرکى جىبەجىکردنى پەيامەکە دەکەویتە ئەستۆى پەکەکە. لەم چوارچىوہىەدا پەکەکە دواى پەيامەکەى ئۆجەلان راستەوخو راي گەياند کەوا پەکەکە ئامادەىە بۇ جىبەجىکردنى پەيامەکەى ئۆجەلان. بەلام ئەگەر تەماشای وردەکارىيەکانى راگەياندنەکە بکەين، بۆمان دەردەکەویت کەوا پەکەکە بە مەرجى ئازادکردنى ئۆجەلان پەيامەکە لەسەر ئەرزى واقعدا جىبەجى دەکات. واتە دەگەينە ئەو ئەنجامەى کە، ئۆجەلان مەرجى ئازادکردنى داناوہ بۇ ئەوہى پەکەکە چەک دابنیت، بەلام ئەم خالەى بەئاشکرا نەخستۆتە پەيامەکەوہ بەلکوو لە وەلامى پەکەکە ئەم مەرجەمان بۇ دەردەکەویت. ھۆکارى ئەمەيش بۇ ئەوہ دەگەریتەوہ کەوا ئاک پارتى ويستووہىتى پەيامەکەى ئۆجەلان بەبى مەرج دەرکەویت، بۇ ئەوہى لایەنە سياسىيەکانى دیکە گرفت بۇ بابەتەکە دروست نەکەن و وا دەرنەکەویت کەوا ئۆجەلان بە مەرج ئەم پەيامەى بلأو کردۆتەوہ. لەم چوارچىوہىەدا نووسەرکى ناودارى خەلک تى قى (Halk Tv) "ئىسماعيل سايماز - Ismail Saymaz" دەربارەى مەرجەکانى پەکەکە و ئۆجەلان بەرامبەر راگەياندنى پەيامى دانانى چەک لەلایەن پەکەکەوہ، راي گەياند، ئۆجەلان و پەکەکە بەرامبەر سى مەرج پەيامەکەيان راگەياندوہ؛ ئەم سى مەرجە برىتىن لەمانەى خوارەوہ:

۱. مەرجى يەکەم، تايبەتە بەو ناوانەى کە لە زىندانەکانى تورکيا دەستبەسەرن؛ لە سەرۆى ھەموویان ئۆجەلان دىت. بۇ ئەوہى کۆتايى بە پىکدادانى چەکدارى بەئىریت، مەرجە ئەوانەى لە زىندانان لە رىگەى دەرکردنى ھەندىک ياسای تايبەتەوہ ئازاد بکرىن، چونکە گەر تەماشایەکى وەلامى پەکەکە بکەين بۇ پەيامەکەى ئۆجەلان، دەبينىن مەرجى ئازادکردنى ئۆجەلانىان داناوہ بۇ ئەوہى پلانەکە بە شىوہىەکى رىکوپىک و سەرکەوتوانە ئەنجام بدریت.

۲. مەرجى دووہم، پەيوەستە بە بارودۆخى ئەوانەى لە شاخن و بەکورتى "گەریلاکان". ئەمانە دەبیت رىگەيان بۇ خۆش بکرىت کە لە چوارچىوہى بنەما ديموکراسىيەکاندا بەشدارى لە ژيانى سياسى و مەدەنى بکەن و، پىويستيشە ئەم مەرجە گەرەنتى بکرىت.

۳. ئەم مەرجەيان لە ھەمووان گرنگترە و، تيايدا دەبیت رىگە بدریت کورد لە رىگەى ناسنامەکەى خۆى بتوانى رىکخستەکانى بونىاد بنیت و رىگەى پى بدریت کار و چالاکىيە سياسىيەکانى لە چوارچىوہى پاراستنى ناسنامەى کورد بەرپوہ ببات. بۆيە لە لایەک دەبیت رىگە بە کورد بدریت لە چوارچىوہى پاراستنى ناسنامەکەى خۆیەوہ بەشدارى ژيانى سياسى بکات لە تورکيا و، لە لایەکى دیکەيشەوہ دەبى دەسەلاتى ئىستا واز لە دانانى "قەيووم" بەئىت بۇ ئەو شارەوانىيانەى کە لەلایەن کوردوہ بەرپوہ دەبردرىن و بە شىوہىەکى ديموکراسى و لە رىگەى ھەلبزاردنەوہ گەيشتونەتە ئەم پۆستانە.

بەلام با خالىكى گىرنگى دىكە لەبەرچاۋ بگرىن كە ئەۋىش برىتتىيە لەۋەى، پەكەكە ئەمە يەكەم جارى نىيە بانگەشەى چەكدانان بكات؛ لە سالانى (۱۹۹۵ و ۱۹۹۶) ىش پەكەكە چەند جارېك بۇ ماۋەى كورتخايەن و درېژخايەن راي گەباندوۋە كە چەك دادەنېت. تەنانت لە سالى ۱۹۹۹ ىش بە ھەمان شىۋە، ئەۋ كاتەى كە ئۆجەلان دەستگىر كرا، ھەمان ھەنگاۋى نا. جگە لەمە لە سالى ۲۰۰۲ بەھۋى كېشە ناوخۇيىيەكانى نىۋان پەكەكە دىسان برىار درا كە پەكەكە ھەلبۋەشېتەۋە و چەندان ناۋى دىكە تاقي كرايەۋە، بەلام دواچار ناۋى رېكخستەنەكەيان بۇ پەكەكە گۆرې. راستە لەۋانەيە ئەم ھەنگاۋانەى پەكەكە لە رابردوۋا لە كەشۋەۋايەكى جياۋزتر ئەنجام دراۋە بەلام كېشە سەرەككىيەكە لەۋەدايە ئايا گەرەنتىيە ئەۋە دەكرېت پەكەكە ھەمان سىنارىۋىكانى رابردوۋو دوبارە نەكاتەۋە؛ بۇيە پۇژان و قۇناغەكانى داھاتوۋ ئەۋەمان پى نىشان دەدەن كە ئايا پەكەكە بەتەۋاۋەتى پابەندى ئەم بابەتە دەبېت ياخود نا. بەلام سەرەراى ئەمە بە ئەگەرېكى زۆرەۋە پى ناچېت تا ئەم كاتە متمانەيەكى راستەقىنە لە نىۋان لايەنەكان دروست بوۋېت، چونكە تا ئىستا لايەنەكان بەبىمتمانەيىيەۋە ھەنگاۋ دەنېن.

## كۆبەند

گۆرانكارىيە ھەرىمى و نىۋەۋەلەتتىيەكان بى گومان كارىگەرىيان لەسەر ئاستە نىۋوخۇيىيەكانىش ھەيە و دەبېت، بەتايىبەت گۆرانكارىيەكانى ناۋچەى پۇژھەلاتى ناۋەرەاست و، وردتر جموجۇلەكانى ئىسرائىل لە ناۋچەكەدا بۇتە ھۆكار و پالئەرىكى گىرنگ بۇ گۆرېنى ھاۋكېشە سىياسى، ئەمنى و ئابوورىيەكانى ناۋچەكە. ئەنقەرەش يەكېك لە ھىزە كارىگەرەنەيە كە نايەۋى لە ھاۋكېشە نويىەكەۋە دور بېت؛ بۇ پىكانى ئەم ئامانجەش دەبى لەسەر ئاستە ناوخۇيىيەكەيدا سەرەكەۋتوۋ و بېكېشە بېت.

دۆزى كوردىش ھەم لەبەر ئەۋەى رەھەندى ناوخۇيىيە ھەيە و ھەمىش رەھەندى دەرەكىي ھەيە، بۇيە ئەنقەرە ئەۋ پەيامەى پى گەشىت كە ئەگەر بىەۋى لە ھاۋكېشەكاندا پۇل و پىگەى ھەبېت ئەۋە نابېت خۇى لە كېشە ناوخۇيىيەكانى خۇى بېبەرى بكات. دوبارە زىندوۋكردى بابەتى پىرۇسەى ئاشتى لە توركىا، ئەم جارەشىيان رەھەند و ھۆكارى ناوخۇيى و دەرەكىي ھەبوۋ، بەلام ئىستا ئەم پىرسىارانەمان بۇ دروست دەبېت: ئايا ئەم پىرۇسەيە تا چ راددەيەك سەرەكەۋتوۋ دەبېت] ئايا متمانەى راستەقىنە لە نىۋان لايەنەكان ھەيە ياخود ئەم ھەنگاۋە ھۆكارە سەرەككىيەكەى، گوشارە نىۋوخۇيى و دەرەككىيەكانە؛ يانىش خودى پىرۇسەكە قۇناغى دەستپىكردى لاۋزكردى توركىايە و دواتر تىكدانى سەقامگىرىيەتى؛ بى گومان لە سەرەۋە ھەۋلمان دا لە رېگەى خستەنەپروۋى ھەلوپست و تىپروانىنى لايەنە جياۋازەكانەۋە ۋەلامى ھەندىك لەم پىرسىارانە بدەينەۋە، بەلام لەۋانەيە بەيامەكەى نووسەرى بەناۋانگى توركى "يلماز ئۆزدىل - Yilmaz ÖZDİL" دەربارەى ئەم بابەتە كە لە "بىگەى ئىكس" ھەۋە راي گەباند، ۋەلامىكى سەرەتايىمان بى بدات. ئۆزدىل لە بەيامەكەيدا پىرۇسەى ئاشتى بەم شىۋەيە كورت كرەۋتەۋە: "ھەنگاۋى يەكەم، كوردستانى عىراق بوۋ؛ لە ھەنگاۋى دوۋەمىش كوردستانى سووربا بوۋ؛ ئىستايش لەبەرچاۋى خەلكى تورك يانەسىيەكەيان بۇ توركىاش راكېشا." مەبەستى ئۆزدىل لەم لىدوانە برىتتىيە لەۋەى كە پىرۇسەى ئاشتى لە توركىا ئەم جارەيان دەستپىكى دابەشكردى توركىايە و بەھىزكردى پىگەى كوردە لە توركىا و دامەزراندنى كوردستانى توركىايە. بەلام سەرەراى ئەم جۇرە بۇچوون و تىبىنىيانە، پىشبنىيە ئەۋە ناكەين لە قۇناغەكانى داھاتوۋا پىرۇسەى ئاشتى لە توركىا، كە پۇلى ئەم سىيانەيە (ئەردۇغان-باخچەلى-ئۆجەلان) تىايدا بنەپەتى و جەۋھەرىيە، ئامانجە راستەقىنەكەى خۇى بېكېت، بەلكوۋ زياتر بۇ بەرژەۋەندىيە لايەنەكان بەكار دەھىنرېت.